

Asia: VNS 1/2026 vp Ruokapoliittinen selonteko kansallisesta ruokastrategiasta, to 23.4.2026 klo 10.00 (VNS 1/2026 vp)

Eduskunta
Eduskunnan ympäristövaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Jyrki Niemi

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Ruokapoliittinen selonteko VNS 1/2026 vp tarkastelee Suomen ruokajärjestelmän kokonaisuutta pitkän aikavälin kehitysnäkymien kautta ja hahmottaa kansallista ruokastrategiaa vuoteen 2040. Selonteko sijoittuu toimintaympäristöön, jossa ruokajärjestelmään kohdistuu samanaikaisesti useita muutospaineita, kuten geopoliittinen epävarmuus, ilmastonmuutoksen vaikutukset, tuotantopanosten hintavaihtelut sekä kuluttajakäyttäytymisen muutokset. Lisäksi Euroopan unionin sääntelykehys ja yhteinen maatalouspolitiikka ohjaavat keskeisesti kansallista liikkumavaraa.

Tässä Luonnonvarakeskuksen lausunnossa selontekoa tarkastellaan erityisesti sen analyttisen selkeyden, tavoitteiden toteuttamiskelpoisuuden sekä esitettyjen toimenpiteiden riittävyyden näkökulmasta.

2 Lausunto

Selonteko tarjoaa laaja-alaisen ja pääosin johdonmukaisen tilannekuvan Suomen ruokajärjestelmästä sekä siihen kohdistuvista keskeisistä muutosvoimista. Sen vahvuutena on kokonaisvaltainen lähestymistapa, jossa taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset näkökulmat yhdistyvät samaan strategiseen kehikseen. Erityisen perusteltua on huoltovarmuuden korostuminen osana ruokapolitiikkaa muuttuneessa geopoliittisessa tilanteessa.

Selonteon keskeinen haaste liittyy tavoitteiden ja konkreettisten ohjauskeinojen väliseen suhteeseen. Useat strategiset linjaukset jäävät yleiselle tasolle, eikä niiden toteuttamiseksi esitetä riittävän täsmällisiä tai vaikuttavuudeltaan arvioituja politiikkatoimia. Tämä heikentää selonteon ohjausvaikutusta päätöksenteossa.

Kannattavuuden ja reiluuden osalta selonteko tunnistaa oikein alkutuotannon pitkään jatkuneet kannattavuushaasteet. Tarkastelu jää kuitenkin varsin yleiselle tasolle. Ruokajärjestelmän markkinarakenne vaihtelee merkittävästi eri tuotantosuunnissa, kuten vilja-, maito-, liha- ja puutarhasektoreilla, mikä asettaa tuottajat keskenään hyvin erilaiseen asemaan. Tätä heterogeenisuutta ei selonteossa riittävästi huomioida.

Myös maatilojen kannattavuuden tarkastelu jää aggregaattitasolle, mikä peittää alleen suuria tilakohtaisia eroja. Kannattavuuserot tilojen välillä ovat huomattavia, ja erityisesti aktiivisesti tuotantoaan kehittävien ja investoivien tilojen taloudellinen asema voi poiketa merkittävästi keskiarvoista. Tästä syystä tarkastelua olisi perusteltua syventää kohdentamalla analyysiä erilaisiin tilatyyppeihin ja tuotantosuuntiin.

Esitetyt toimenpiteet, kuten yhteistyön lisääminen ja uusien toimintamallien kehittäminen, ovat sinänsä kannatettavia. Niiden vaikuttavuus edellyttää kuitenkin myös aktiivista toimijuutta alkutuottajilta itseltään, eikä rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen perustu yksinomaan politiikkatoimiin. Tässä suhteessa selonteko jättää avoimeksi, millä mekanismeilla toimenpiteiden käyttöönottoa ja vaikuttavuutta käytännössä edistetään.

Huoltovarmuuden vahvistaminen on selonteossa keskeisessä roolissa ja lähtökohtaisesti perusteltua. Kuitenkin omavaraisuuden lisäämiseen liittyvät tavoitteet jäävät osin määrittelemättä suhteessa niiden taloudellisiin ja ympäristövaikutuksiin. Selonteossa ei riittävästi arvioida, missä määrin kotimaisen tuotannon lisääminen on kokonaisuutena tarkoituksenmukaista verrattuna kansainvälisesti hajautettuihin hankintaketjuihin.

Luonnon kantokykyä koskevat tavoitteet ovat yleisellä tasolla kunnianhimoisia ja linjassa kansainvälisten sitoumusten kanssa. Tavoitteet jäävät kuitenkin luonteeltaan varsin yleisiksi, eikä niitä ole konkretisoitu mitattaviksi tai ajallisesti rajatuiksi päämääriksi. Selonteossa viitataan esimerkiksi kasvihuonekaasupäästöjen vähenemiseen, luonnon monimuotoisuuden lisääntymiseen ja ravinnekuormituksen vähentämiseen, mutta näille ei esitetä täsmällisiä tavoitetasoja tai indikaattoreita. Tämä vaikeuttaa edistymisen seuranta ja politiikkatoimien vaikuttavuuden arviointia.

Toimeenpanon osalta jää lisäksi avoimeksi, millä konkreettisilla ohjauskeinoilla tavoitteet saavutetaan tilanteessa, jossa samanaikaisesti pyritään turvaamaan tuotannon kannattavuus ja jatkuvuus. Erityisesti turvepeltojen merkitys korostuu, sillä ne muodostavat huomattavan osuuden maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä. Tästä huolimatta selonteko ei ota selkeää kantaa siihen, millä toimenpiteillä näiden päästöjen vähentämisessä edetään tai miten mahdolliset taloudelliset vaikutukset kohdentuvat alkutuotantoon.

Poikkileikkaavana havaintona voidaankin todeta, että selonteko sisältää laajan joukon tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia ilman selkeää priorisointia tai keskinäistä painotusta. Vaikuttavuuden arvioinnin puute sekä toimenpiteiden kustannusten ja aikajänteiden rajallinen tarkastelu vaikeuttavat kokonaisuuden arviointia päätöksenteon näkökulmasta.

Selonteon kehittämiseksi olisi perusteltua (1) täsmentää keskeisiä politiikkainstrumentteja, (2) priorisoida tavoitteita suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin sekä (3) vahvistaa toimenpiteiden ennakkollista vaikuttavuusarviointia. Lisäksi tavoitteiden välisten jännitteiden eksplisiittinen tarkastelu parantaisi strategian läpinäkyvyyttä ja toteuttamiskelpoisuutta.

3 Lausunnon tiivistelmä

Selonteko muodostaa kattavan ja ajankohtaisen kokonaiskuvan Suomen ruokajärjestelmästä ja sen kehittämistarpeista. Sen keskeinen vahvuus on systeeminen lähestymistapa, jossa yhdistyvät taloudelliset, ekologiset ja huoltovarmuuteen liittyvät näkökulmat. Keskeisenä puutteena on kuitenkin tavoitteiden ja konkreettisten ohjauskeinojen välinen epäsuhta. Useat linjaukset jäävät yleiselle tasolle, eikä niiden toteuttamiskelpoisuutta tai vaikuttavuutta arvioida riittävästi. Lausunnon perusteella selontekoa tulisi kehittää erityisesti

22.4.2026

toimenpiteiden täsmentämisen, priorisoinnin ja vaikuttavuusarvioinnin osalta, jotta se toimisi nykyistä vahvempänä välineenä ruokapolitiikan strategisessa ohjauksessa.

Jani Lehto

Johtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 22.04.2026 klo 07:51:21.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Jyrki Niemi

Jyrki Niemi

Liitteet:

Tiedoksi: